

Cultuur en creativiteit staan hoog op de stedelijke agenda. Het is dan ook niet verwonderlijk dat één van de onderzoekers die de aandacht hierop vestigde, Richard Florida, de wereld rondtrekt om zijn verhaal te doen. In dit interview, afgenomen tijdens het congres 'Creativity and the city' in de Westergasfabriek in Amsterdam, gaat hij in op zijn theorie, op de nieuwe wereld-economie en de positie van Nederland daarin.

CASPER STELLING EN TRACY METZ

Wat is er mis met Pittsburgh?

"Ik ben vijftien jaar geleden verhuisd naar Pittsburgh, toen het nog kon concurreren met plaatsen als Austin, Seattle of Boston. Tegenwoordig heeft deze stad een grote achterstand, ondanks alle technologische bedrijvigheid. Al dertig jaar probeert Pittsburgh zich te heroriënteren rond technologie. Ondanks de vele investeringen in bedrijven en de aanwezigheid van een universiteit blijft de gemeenschap bedrijven en banen verliezen. Het grappige is dat ik tijdens mijn studie ingegoten kreeg dat bedrijven economische groei stimuleren en dat je bedrijven moet aantrekken om banen te creëren. Zo werd mijn wereld vereenvoudigd en werd alles geordend in categorieën. Daarom was de situatie in Pittsburgh zo intrigerend: ze deden alles goed! Toen ging ik het de mensen vragen. De antwoorden op mijn vraag waarom mensen uit Pittsburgh vertrokken, kwamen neer op het feit dat mensen niet zomaar ergens willen wonen voor werk, maar dat ze een plek opzoeken met veel mogelijkheden, veel diversiteit. "De mensen vertelden mij dat ze in een plaats met energie wilden wonen, maar wat is energie dan eigenlijk? Daarop werd geantwoord: 'We willen mensen bezig zien, het geluid van de stad horen en vreemde mensen zien'. Dit opende mijn ogen. Jarenlang vroeg ik mij af waarom bedrijven locatiekeuzes maken en hoe we die kunnen beïnvloeden. Nu begon ik te beseffen dat de locatiekeuzes van mensen misschien wel relevanter waren. Boston blijkt een 'geweldig stad' te zijn, Pittsburgh niet."

Hoe meet je de energie van de stad?

"Dat was de vraag. Hoe meet je de muziekscene of de kunstscene? We hebben van alles geprobeerd: het tellen van

alternatieve kranten bijvoorbeeld. Zo kwamen we uiteindelijk uit bij de zogenaamde 'bohemian'-index. Deze index telt het aantal betaalde kunstenaars en musici. Je mist zo dus wel de onbetaalde bohémiens. Het is dan ook niet meer dan een instrument om aan de slag te kunnen. Na de index toegepast te hebben op statistische correlaties bleek die een sterke voorspellende waarde te hebben. Zo konden we aan de hand van het aantal bohémiens in een stad in 1990 de hightech-concentratie in die stad in 2000 voorspellen. Critici beschuldigden mij ervan een kip-en-ei-verhaal te verkopen: natuurlijk hebben rijke steden meer draagvlak voor kunst! Toen ontmoette ik toevallig Garry Gates, die opmerkte dat steden die hoog scoorden op mijn technologie-index ook grote concentraties van homoseksuelen telde. Dat gaf ons het idee van de drie T's. Voor economische groei zijn naast Technologie ook Talent en Tolerantie nodig. De locatiekeuzes van talentvolle individuen zijn belangrijker dan die van bedrijven. Deze keuzes zijn vooral gebaseerd op de Tolerantie van een samenleving. Hiermee wordt bedoeld op de acceptatie van minderheden zoals immigranten en homoseksuelen."

Kan deze voorspellende waarde ook op andere landen dan de VS worden toegepast?

"De drie T's vormen samen de creativiteitsindex. Die kun je toepassen op mondiaal niveau, of bijvoorbeeld op plaatsen binnen een land. We hebben onlangs een creativiteitsindex gemaakt op mondiaal niveau waarbij we vijftien landen hebben vergeleken. Ik wil dit overigens ook nog gaan doen voor wereldsteden. We meetten technologische innovatie en de creatieve klasse en we deden een attitudeonderzoek. Vijf landen staan duidelijk bovenaan: Zweden, Finland, Denemarken, de VS en Nederland. Onder leiding van George Bush zijn de Verenigde Staten de leidende positie echter aan het verliezen. Ik hoor creatieve mensen steeds vaker zeggen dat ze willen verhuizen naar Europa, Canada of Australië. Bush heeft veel gedaan voor jullie. Hij doet er alles aan om de creatieve transformatie tegen te gaan. Als een industriële economie ooit terugkeert op aarde dan zou ze zich geen betere organisator van een nieuwe klasse kunnen wensen dan George Bush."

Betekent dit dat economische verhoudingen in de wereld veranderen?

"Het begint erop te lijken dat de mondiale concurrentie vandaag de dag niet om goederen of diensten draait, maar om mensen. Al dat geklets over India en China vind ik lachwekkend. Iedereen maakt zich zorgen over de lage lonen daar, maar dat is totaal onbelangrijk. Het is toch geweldig dat China zich ontwikkelt, dat een miljard mensen een kans krijgt op een beter leven? De concurrerende landen zullen echter die landen zijn die creatieve mensen kunnen aantrekken. Ik denk bijvoorbeeld dat Canada heel belangrijk gaat worden in de wereldeconomie. De enorme investeringen in onderzoek en onderwijs op de universiteiten werpen reeds vruchten af. Verder is Canada heel open naar buitenstaanders en moedigen ze mensen aan zichzelf te blijven en hun cultuur mee te nemen. Heel anders dan de Amerikaanse 'melting pot'-gedachte. In steden als Toronto en Vancouver is nu ongeveer vijftig procent van de inwoners geboren in andere landen. Het beleid is er gericht op de mozaïekgedachte: neem je cultuur en verleden mee en wordt deel van het mozaïek. Ze accepteren niet alleen verschillen, maar onderkennen ook het belang van die verschillen. Ook doen ze malle dingen, zoals jullie hier ook doen, het legaliseren van het homohuwelijk bijvoorbeeld. Het gaat helemaal niet om homo's, het is één grote strategie om talent aan te trekken.

"De creatieve economie is een echte mondiale economie met de globalisering van mensen als fundamentele karakteristiek. Een van de grote sociale veranderingen van onze tijd is de 'plug and play society'. Mensen zijn steeds minder gebonden aan werk- en woonplaatsen en in de VS hebben mensen vaak al hele netwerken van kennissen en vrienden in een stad lang voordat ze daarheen verhuizen. De 'plug and play society' is zeer 'footloose' en neemt in de toekomst misschien geen genoegen met een creatieve stad of een creatief land. We gaan waarschijnlijk een tijdperk in waarin veel mensen multilokaal worden, mensen die niet in één stad wonen. Op deze bovenlokale schaal bezien zie ik in jullie regio van de wereld, met de steden Helsinki, Oslo, Stockholm, Kopenhagen en Amsterdam een van de grootste, meest innovatieve en meest creatieve centra van tolerantie

Foto Casper Stelling

Het industrieel erfgoed van de Westergasfabriek in Amsterdam.

De Amsterdamse burgemeester Job Cohen over het creatieve potentieel van 'zijn' stad op het congres 'Creativity and the city' in de Westergasfabriek op 25 september 2003:

"In de kenniseconomie zoeken bedrijven naar het creatieve talent. En het talent zoekt elkaar, in een inspirerende omgeving. Creativiteit is als grondstof minder tastbaar dan traditionele productiefactoren, het is zelfs vluchtig. Talentvolle creatieve kennen heel losse sociale verbanden. Als het klimaat hen niet gunstig gezind is, zoeken ze het elders, en dat maakt steden kwetsbaar.

"Amsterdam wil niet alleen nog meer creativiteit opwekken, maar deze grondstof van de 21e eeuw vooral beter toepassen en benutten. Onze moeilijkste opgave zal er uit bestaan hoe we creatieve de ruimte geven om de stad zelf vorm te geven."

in de wereld. Wat ik wil zeggen is dat ik een enorm competitief voordeel zie in dit deel van de wereld. Het ziet er uit als één van de opkomende knooppunten en de vraag is hoe jullie jezelf gaan positioneren om te kunnen concurreren op de langer termijn. Dat moeten jullie gaan uitvinden."

Waar dankt Nederland die competitiviteit in de creatieve economie aan?

"Momenteel neemt Nederland dus een leidende positie in op de creativiteitsindex. Dit komt natuurlijk door de investeringen in menselijk kapitaal en investeringen in opleiding, technologie en wetenschap. Jullie hebben bijvoorbeeld het Europese Laboratorium voor Moleculaire Biologie. Dit soort internationaal toegankelijke instellingen is een

enorm voordeel. Maar vooral komt die positie door de toewijding aan een open en tolerante attitude. Dat is geen beleid. Hasj en seksclubs waren nooit bedoeld als aanjager van economische groei. Ze staan wel garant voor tolerantie. Het hebben van broedplaatsen en seksclubs is een enorm competitief voordeel. Niet op zich, maar ze zijn een sterk signaal voor de aard van jullie stedelijke cultuur. Ook is Nederland een geweldig mooi land om in te wonen. Het ademt geschiedenis uit, zoals hier in de Westergasfabriek.

"Verder zijn veel Nederlanders consumenten van creativiteit. Zelfs al produceert een land weinig kunst, wat in Nederland overigens niet het geval is, de consumptie ervan is van even groot belang. Jullie absorberen heel veel nieu-

we kunstvormen, ontwerpvormen en cultuurvormen. Dit noemen we de 'absorptiecapaciteit'. Deze absorptie geeft je de mogelijkheid allerlei soorten innovatieve ideeën haalbaar te maken. Een laatste pluspunt voor Nederland is dat bijna iedereen hier Engels spreekt. Vergeleken met landen als Frankrijk en Italië is dat een enorm voordeel."

U vertelde dat de positie van de VS verslechtert in de nieuwe economie. Waardoor verliest een land of stad haar populariteit?

"We vonden het normaal dat veel mensen naar de VS kwamen, omdat het een open, divers, tolerant land was met veel onderzoek en instituten in de wetenschap en de kunst. Deze zekerheid is een schijnzekerheid. De VS zijn tegenwoordig twee landen. Aan de ene kant

heb je 'mijn' land, dat progressief en open is. Aan de andere kant is het een land waar mensen nee zeggen tegen homo's, waar mensen terug willen naar familiewaarden. Dat is onze term voor teruggaan naar het verleden. Het Europese equivalent is volgens mij de weerstand tegen immigranten. Nederland kan geen creatieve economie opbouwen op de schouders van de Nederlanders alleen. Je moet een manier bedenken om immigranten te verbinden aan de creatieve economie. Als je de grenzen dichtgooit, ondermijnt je een van de grootste pluspunten: jullie openheid. Wat dat betreft zouden jullie wat kunnen leren van het Canadese systeem. Niet dat ik dat perfect vind overigens.

"In het politieke debat in het Westen is er een tendens naar traditionele waarden. In Europa is dit vooral een discussie over immigranten, in de VS over homoseksuelen en familiewaarden. Niemand realiseert zich dat dergelijke vragen ook betrekking hebben op de wereldeconomie, dat je je op die manier ook afvraagt: willen we economisch competitief blijven? In de VS worden veel investeringen in wetenschap en technologie, dus investeringen in creatief kapitaal, gekort. Wat ik hiermee wil zeggen is: het spel ligt wijd open, maar niemand speelt actief mee. Ik probeerde het Canadese voorbeeld aan te halen, maar vroeger of later zal iemand door gaan hebben hoe dit spel gespeeld wordt en de voordelen zullen enorm zijn."

Zijn er naast weerstand tegen immigranten nog andere punten waar Nederland voor moet oppassen?

"Een aantal dingen hier in Nederland valt mij op. Ten eerste waren Nederlandse universiteiten te vaak echt Nederlands. De universiteiten in de VS of bijvoorbeeld Canada zijn open, mondiale instellingen, 'global commons'. Jullie hebben weinig internationale studenten. Hier lijkt verandering in te komen door instellingen als het Europese Laboratorium voor Moleculaire Biologie. Meer algemeen is een aandachtspunt voor Nederland dus de onderzoeks- en technologieinfrastructuur. Als ik de baas zou zijn hier, dan zou ik meteen beginnen met het bouwen van dit soort grote, toegankelijke instituten, ongeacht de politieke weerstand en de lokale wetenschap en tradi-

tie. Dergelijke mondiale instituten zijn magneten voor talent.

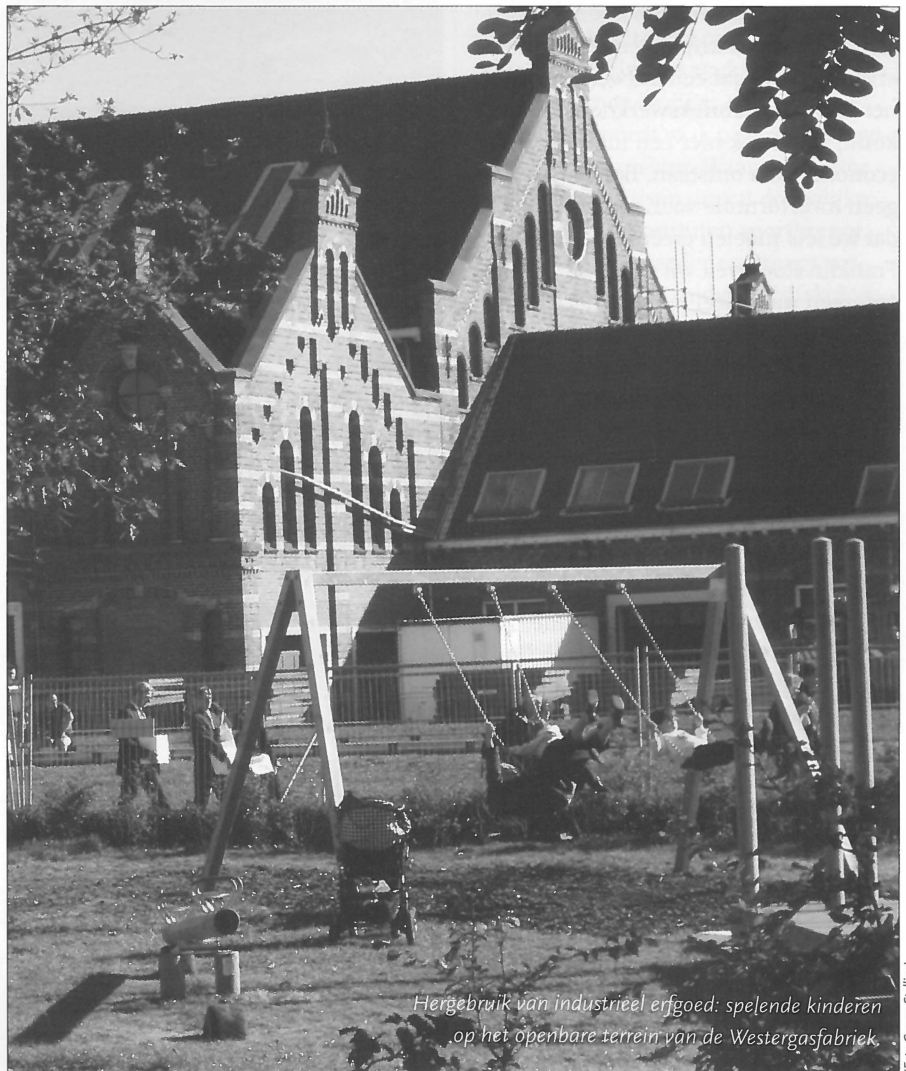
"Een ander punt is dat veel van jullie kunst- en cultuurprogramma's voor ouden van dagen zijn. Iedereen die ik hier spreek zegt: 'we houden wel van opera en ballet, maar we willen naar de muziekclubs, we willen betrokken zijn bij de mix, de energie van de 'scene' voelen'. Die traditionele cultuur is geen leidende factor meer. Je zou meer moeten investeren in informele kunst, in de 'scenes' op straat. Ik vertelde dit gisteren ook in Engeland: als je iets meer aandacht besteedt aan de muzieksce- ne op de manier waarop je dat doet met andere economische sectoren, dan zou je misschien wel meer toegevoegde waarde daaruit krijgen.

"Dit is een probleem dat overal speelt. Natuurlijk is er maar één Bono of David Bowie. Je moet het ook niet te groot maken. Je moet kleine fondsen maken, investeren in musici en DJ's en ze later een percentage van hun inkomen als vergoeding vragen. Zulke fondsen zou-

den vanzelf gaan groeien en zichzelf gaan betalen. De mensen die niet 'doorbreken' kunnen op andere manieren ingezet worden in dit proces. In de sportwereld bestaat al lang een heel systeem van scholing, training en ontwikkeling van mensen. Waarom niet voor creatievelingen? Een moeilijkere maar op termijn vruchtbare manier om dit te bereiken zou herziening van het hele onderwijssysteem kunnen zijn. Kinderen wordt geleerd in bepaalde kaders te denken, waarbij creativiteit wordt uitgevlakt."

Wat vindt u ervan dat uw theorie wordt gebruikt als legitimering om rijkere mensen, die vaak samenvallen met de creatieve klasse, aan te trekken?

"In de VS zal de opkomst van de creatieve klasse een negatief effect hebben op veel bestaande sociale problemen. Ons onderzoek wijst uit dat de opkomst van grote centra van creativiteit in de VS direct verbonden is met een enorme toename in ongelijkheid in die centra.

Hergebruik van industrieel erfgoed: spelende kinderen op het openbare terrein van de Westergasfabriek.

Foto: Cneger - Stelling

Ik denk niet dat dit komt door de 'luie armen', het komt door de creatieve transformatie zelf. We belonen creatieve mensen, getalenteerde mensen en rijke mensen. Zij sluiten een verstandshuwelijk af en creëren zo een enorm gat, zowel tussen steden als erbinnen. De creatieve winnaars in regionaal opzicht brengen een van de grootste migratiestromen in de menselijke geschiedenis teweeg. Binnen deze regio's neemt de sociale segregatie toe, omdat de creatieve klasse grond- en huurprijzen opdrijft. Er ontstaat een tweedeling tussen heel rijke mensen en heel arme. De middenklasse verdwijnt.

„Zoals ik het zie neemt nu ongeveer dertig procent van de bevolking deel aan de creatieve economie. Het is eigenlijk belachelijk om beleid te richten op het aantrekken van de creatieve klasse. Wat je eigenlijk wilt doen is de creatieve contributie van alle inwoners vergroten. In mijn boek stel ik dat elk individu creatieve potentie heeft en dat de sleutel tot succes ligt in het aanboren en aftappen van deze creatieve potentie van iedereen. We moeten ervoor zorgen dat kunstenaars betaald krijgen en we moeten ervoor zorgen dat een ontwerpcomponent bij onze fabriekswerknemers komt, zodat ook hier een meer creatieve economie kan ontstaan. Ik heb hier geen toverformule voor, maar ik denk dat we iets moeten creëren wat ik een Franklin Roosevelt wil noemen. Iedereen moet deel kunnen uitmaken van een moderne versie van zijn New Deal.

“In het verleden is het vaak gebeurd dat de samenleving zich aanpaste aan een nieuw tijdperk. Tijdens de industrialisatie ontstond er een industriële samenleving. Wij hebben de samenleving van het industriële tijdperk geërfd met al haar problemen. Met andere woorden, we hebben een creatieve economie, maar geen creatieve samenleving. Dat is de politieke uitdaging. Niet het aantrekken van de geweldige moleculaire bioloog of de populaire musici, maar iedereen laten meedoen en profiteren.”

Casper Stelling is student Planologie aan de Universiteit Utrecht en is redacteur van AGORA. Tracy Metz is redacteur van NRC Handelsblad.

- advertentie -

**Amsterdam is
een bijzonder stadspark rijker:
Cultuurpark Westergasfabriek!**

Tussen 1992 en 2000 was de Westergasfabriek vooral bekend door haar culturele activiteiten. Sinds 2000 is er gewerkt aan de metamorfose van dit voormalige industrieterrein tot een 13 hectare groot Cultuurpark.

Op dit moment worden de monumentale fabrieksgebouwen gerenoveerd en in de loop van 2004/05 worden deze weer voor culturele doeleinden in gebruik genomen. Dankzij de combinatie van park, culturele evenementen en bedrijvigheid belooft het een van de meest dynamische ontmoetingsplekken van Amsterdam te worden.

Westergasfabriek

Op www.westergasfabriek.nl vindt u

uitgebreide informatie over het park
en de gebouwen.

Of bel met Saskia Steenberg, Projectbureau Westergasfabriek:

020-5810427 / 06-25010847